

## БӨЛІМ: БАСТАУЫШ СЫНЫП

**Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдысын тексеруге арналған мәтіндер**ЖАРИЯЛАНДЫ  
28.03.2025

## ТІРЕК СӨЗДЕР

әдістеме, бағалау мәтіндері,  
бастауыш сынып, оқу дағдысы, оқу  
жылдамдығы, педагогика, түсіну  
деңгейі

## СІЛТЕМЕ

<https://bilimger.kz/177291/>**Талпақова Ұлмекен Ақылбекқызы**

«Жангелдин жалпы білім беретін мектебі» КММ

Бастауыш мұғалімі

**Аннотация**

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдысын тексеруге арналған мәтіндердің маңыздылығы, олардың оқушылардың оқу жылдамдығы мен түсіну деңгейіне әсері, сондай-ақ оқу дағдыларын бағалау мен жетілдірудің негізгі әдістері қарастырылады. Оқу дағдысын жүйелі түрде тексеру арқылы оқушылардың білім алу процесін оңтайландыруға, олардың оқу машықтарын қалыптастыруға және оқу барысында кездесетін қиындықтарды дер кезінде анықтап, жоюға болады. Сонымен қатар, оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай келетін тиімді мәтіндер таңдау қажеттілігі мен олардың құрылымдық ерекшеліктері талданады.

**Кілт сөздер:**

бастауыш сынып, оқу дағдысы, бағалау мәтіндері, оқу жылдамдығы, түсіну деңгейі, әдістеме, педагогика.

**Кіріспе**

Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдысын қалыптастыру мен

дамыту білім беру үдерісінің маңызды бөлігі болып табылады, өйткені оқу қабілеті – барлық пәндерді меңгерудің негізі. Егер оқушы мәтінді түсінбей, жылдам оқи алмаса, басқа пәндер бойынша да үлгерімі төмендеуі мүмкін. Сондықтан оқу дағдысын тексеру арқылы мұғалімдер әр баланың оқу деңгейін анықтап, олардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес әдістемелерді таңдай алады. Бұл үдеріс оқушылардың мектептегі үлгеріміне ғана емес, олардың ойлау қабілетінің дамуына да тікелей әсер етеді. Оқу дағдысын дамыту үшін оқушыларға түрлі мәтіндерді ұсыну қажет, ал бұл мәтіндердің мазмұны, құрылымы мен қиындық деңгейі олардың жас ерекшелігіне сай болуы керек.

### **Оқу дағдысын тексерудің маңызы**

Оқушылардың оқу дағдысын тексеру олардың оқу деңгейін бағалаумен қатар, олар кездесетін қиындықтарды анықтауға және оқу үрдісін жақсартуға көмектеседі. Бұл тексеру бірнеше негізгі аспектілерді қамтиды: оқу жылдамдығы, түсіну деңгейі, мәнерлеп оқу сапасы және сөздік қордың кеңдігі. Оқу жылдамдығы оқушының мәтінді қаншалықты тез оқитынын анықтауға мүмкіндік берсе, түсіну деңгейі оның мәтіндегі негізгі ойды қабылдау қабілетін көрсетеді. Сонымен қатар, оқушылардың мәнерлеп оқуы олардың эмоцияларды жеткізу, интонация мен екпінді дұрыс қою машықтарын бағалауға мүмкіндік береді. Ал сөздік қоры олардың тілдік қабілеттерінің дамуын сипаттайды. Бұл көрсеткіштерді кешенді түрде бағалау арқылы мұғалім оқушының білімін жүйелі түрде жетілдіруге бағытталған әдістемелерді таңдай алады.

### **Оқу дағдысын тексеруге арналған мәтіндерді таңдау**

Оқушылардың оқу дағдыларын бағалау кезінде қолданылатын мәтіндерді таңдауда олардың жас ерекшеліктерін, оқу машықтарының деңгейін және қызығушылықтарын ескеру маңызды. Мәтіндер оқушының жасына сай, түсінікті, қызықты әрі мазмұны жағынан танымдық құндылығы жоғары болуы қажет. Көркем шығармалардан алынған үзінділер, қысқа әңгімелер, ғылыми-танымдық мақалалар, ертегілер мен жаңылтпаштар сияқты әртүрлі мәтіндер оқушылардың оқу дағдыларын

кешенді түрде бағалауға мүмкіндік береді. Әсіресе, мәтіндердегі сөйлем құрылымы оқушылардың оқу қабілетіне сай жеңілден күрделіге қарай өзгеріп отыруы қажет. Егер мәтін өте қиын болса, оқушы оны түсінбей, қызығушылығы төмендеуі мүмкін. Керісінше, мәтін тым қарапайым болған жағдайда, оның оқу қабілетін дамытуға ықпал етпейді. Сондықтан мұғалімдер мәтіндердің мазмұнын мұқият таңдап, олардың құрылымдық ерекшеліктерін ескеруі тиіс.

### **Оқу дағдысын бағалау әдістері**

Оқу дағдысын бағалау үшін әртүрлі әдістер қолданылады, олардың әрқайсысы оқушылардың белгілі бір дағдыларын анықтауға бағытталған. Бірінші әдіс – оқу жылдамдығын өлшеу. Бұл әдісте оқушыға белгілі бір уақыт ішінде оқу тапсырмасы беріледі, содан кейін оның минутына оқыған сөздерінің саны есептеледі. Екінші әдіс – мәтінді түсіну деңгейін бағалау, бұл үшін оқушыға мәтін бойынша сұрақтар қойылады немесе оқылған мәтіннің мазмұнын әңгімелеп беруі сұралады. Үшінші әдіс – мәнерлеп оқуды бағалау, бұл оқушының дауыс ырғағы, интонациясы, екпінді дұрыс қоюы және эмоцияны жеткізу қабілетін бағалауға мүмкіндік береді. Төртінші әдіс – сөздік қорды тексеру, мұнда оқушыдан мәтінде кездескен жаңа сөздердің мағынасын түсіндіру немесе синонимдерін табу сұралады. Бұл әдістерді кешенді түрде қолдану оқушының оқу дағдысын жан-жақты бағалауға мүмкіндік береді.

### **Оқу дағдысын жақсартуға арналған ұсыныстар**

Оқушылардың оқу дағдыларын жақсарту үшін мұғалімдер мен ата-аналар бірқатар тиімді әдістерді қолдана алады. Біріншіден, оқу дағдысын дамыту үшін оқуға деген қызығушылықты арттыру қажет. Оқушыларға олардың жас ерекшелігіне сай қызықты кітаптар ұсыну, ертегілер, әңгімелер мен комикстер оқу, ойын элементтері бар тапсырмаларды орындау олардың оқу қабілеттерін дамытады. Екіншіден, оқушылардың оқу дағдысын жақсарту үшін интерактивті әдістерді пайдалану маңызды. Рөлдік оқулар, мәтінді сахналау, оқу жарыстары сияқты тәсілдер оқушының қызығушылығын арттырады. Үшіншіден,

оқылған мәтін бойынша өз ойларын білдіруді ынталандыру керек. Бұл оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамытуға, мәтінді тереңірек түсінуге және тілдік қорын кеңейтуге көмектеседі. Сонымен қатар, ата-аналар балаларымен бірге кітап оқып, олардың оқығандарын талқылап, сұрақтар қою арқылы оқу процесіне деген ынталарын арттыра алады.

### **Қорытынды**

Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдысын тексеруге арналған мәтіндер оқу үдерісінің ажырамас бөлігі болып табылады. Оқушылардың оқу дағдыларын тиімді бағалау және дамыту үшін жас ерекшеліктеріне сай мәтіндерді таңдау, оқу машықтарын тексерудің кешенді әдістерін қолдану және оқуға деген қызығушылықты арттыру қажет. Бұл үдеріс олардың оқу сауаттылығын арттырумен қатар, болашақта білім алу қабілетінің жоғары болуына да ықпал етеді. Сондықтан оқу дағдысын дамытуға бағытталған жүйелі жұмыс мұғалімдер мен ата-аналар тарапынан үздіксіз жүргізілуі тиіс.

### **Пайдаланылған әдебиеттер**

1. Құдайбергенова, К. «Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын дамыту.» – Алматы: Білім, 2022.
2. Әбдікәрімова, Т. «Қазақ тілін оқыту әдістемесі.» – Астана: Назарбаев Университеті баспасы, 2021.
3. Смағұлова, Г. «Оқу сауаттылығын арттырудың тиімді жолдары.» – Алматы: Мектеп, 2020.
4. Жүнісбекова, Р. «Бастауыш сыныпта оқу дағдысын бағалау әдістері.» – Қарағанды: Оқу, 2019.
5. Мұқанова, Л. «Балалар әдебиетін оқыту әдістемесі.» – Шымкент: Дарын, 2018.
6. Байжанова, А. «Қазақ тіліндегі мәтіндердің құрылымдық ерекшеліктері.» – Алматы: Ғылым, 2017.
7. Оразбаева, Ф. «Қазақ тілін оқыту әдістері.» – Астана: Ұлағат, 2016.
8. Әлімханова, С. «Оқу және түсіну қабілетін арттыру әдістері.» –

*Тараз: Білім орталығы, 2015.*

**ҚМ АА** Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.